

“โอนิกับโอะโนะ”

ยักษ์กับไฟ สัญลักษณ์ฤดูใบไม้ผลิ ของนารา

| กนิษฐา มัตสึโอะ

▲ Wakakusa Yama-yaki ชมจากพระราชวัง Heijo-kyo

แม่จะชินกับความหนาวเย็นในฤดูหนาวมากกว่า 40 ปี แต่เมื่ออย่างเข้าปลายฤดูที่ตั้งตารอ อากาศอุ่น ๆ ดอกไม้งาม ๆ ที่จะผลิบานในต้นฤดูใบไม้ผลิไม่ได้ ยิ่งปีนี้อากาศหนาวเย็น หิมะโปรยปรายถี่มาตั้งแต่ปลายมกราคมจนถึงปลายกุมภาพันธ์ยิ่งทำให้เฝ้ารอฤดูใบไม้ผลิมากกว่าปีก่อน ๆ

แทบทุกพื้นที่ของญี่ปุ่นจะเริ่มพิธีต้อนรับฤดูใบไม้ผลิกันตามปฏิทินจันทรคติที่ปัจจุบันตรงกับวันที่ 3 กุมภาพันธ์หรือ “เซทสึบุน” แปลตรงตัวได้ว่า “วันเปลี่ยนฤดู” ตามวัดพุทธและศาลชินโตจะมีพิธี

ขับไล่สิ่งไม่ดีงามที่มักปรากฏกายเป็น “ยักษ์” (โอนิ) ด้วยการปา “ถั่ว” (มาเมะ) หนึ่งในธัญญาหาร 5 อย่างสำคัญที่มีพลังพิเศษตามบ้านเรือนพ่อแม่ก็จะทำพิธีไล่ยักษ์ง่าย ๆ เช่น ให้พ่อใส่หน้ากากยักษ์แม่และลูก ๆ ก็พากันปาถั่วใส่พ่อ ปากก็ร้องตะโกนไล่ยักษ์ให้ออกไปนอกบ้าน นอกวัดกันว่า “โอนิจะโตะโตะฟูกะอุจิ” (ความไม่ดีงามจงเลือนหายไป เหลือไว้แต่ความสุข และโชคลาภในบ้านเรือน)

แต่สำหรับที่นารา เมืองหลวงเก่าแก่ของญี่ปุ่นนั้น พิธีรับฤดูใบไม้ผลิในวัดพุทธและศาลชินโตสำคัญ ๆ หาได้ตรงกับ

วันที่ 3 กุมภาพันธ์เช่นที่อื่น ๆ และไม่ใช่ว่าไล่ยักษ์ด้วยถั่วเหมือนที่อื่น ๆ

“ดาเตะโด โนะ โอนิ ฮาชิริ” ยักษ์แบกคบเพลิงไล่สิ่งไม่ดีงาม เป็นเวลาติดต่อกันกว่า 500 ปีแล้วที่ทุกวันที่ 14 มกราคม ที่วัดเนมบุตสจิในเมืองโกะโจจะจัดพิธี “ยักษ์วิ่ง” (โอนิ ฮาชิริ) วนในตัวของมันเล็ก ๆ (ดาเตะโด) ยักษ์พ่อแม่ลูก 3 ตัว ถือคบเพลิงยักษ์วิ่งมาไล่สิ่งที่ระบือภัย ๆ ของโบสถ์รอบแล้วรอบเล่า แสงเพลิงและควันจากคบเพลิงไหม้ทสุบอดวลไปทั่วทั้งด้านในและลอยขึ้นมามีหลังคาโบสถ์ ด้วยความเชื่อว่ายักษ์ทั้งสามเป็น

▲ Aka-in ยักษ์แดงออกอาละวาดนอกโบสถ์

▲ ยักษ์สองตัวเอาคบเพลิง Taimatsu ชนกันในพื้นที่ Dada-oshi ณ วัด Hase-dera

▲ เทพ Bishamonten ออกมาปราบยักษ์ ณ วัด Yakushi-ji

ยักษ์ที่คอยปกป้องพระอามิดาเนียวไร ใช้คบเพลิงขับไล่สิ่งไม่ดีงามที่มารบกวนพระประธานและผู้คนในตำบล

ชายที่ได้รับเลือกทำหน้าที่เป็นยักษ์ถือคบเพลิงน้ำหนักราว 60 กิโลกรัม จะต้องกินอาหารเจต่อเนื่องกัน 1 สัปดาห์ก่อนพิธีคบเพลิงไม้ก็ต้องไปตัดไม้มาทำด้วยตัวเอง และรับทำหน้าที่ต่อกันปีแล้วปีเล่า เมื่อแก่ชราลงก็ต้องส่งไม้ให้ลูกหลานในตระกูลต่อไป ยักษ์ที่เป็นยักษ์ดีแบกคบเพลิงเอง

“วาคาคุสะ ยามะยามะ” -- เผาเขาไล่วิญญาณชั่วร้าย พิธีรับฤดูใบไม้ผลิในปลายเดือนมกราคมที่เขาวาคาคุสะยามะ เขาเตี้ยๆ หลังวัดโทโคจิและวัดโคฟุ-กุจิ เมื่อไฟลามทั่วเขาจะสามารถมองเห็นได้จากในตัวเมือง พิธีดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันในนามของ “ยามะยามะ” หรือ “พิธีเผาเขา”

บางตำนานเชื่อกันว่าวิญญาณชั่วร้ายยักษ์ (อุชิโอนิ) จากสุสานอุซุทสูกาโคะฟุงบนยอดเขา มักออกมาอาละวาดรบกวนผู้คน แต่เมื่อเจอเพลิงไฟที่ผู้คนพากันจุดไล่ก็ดับหายไป กระนั้นก็ตามผู้คนก็ยังหวาดกลัวพากันมาจุดเพลิงเผาเขาไล่กันทุกเดือนมกราคม บางตำราก็เล่าขานกันว่าวัดพุทธใหญ่ทั้งสองวัดพากันแย่งชิงเป็นเจ้าของเขา มีการจุดเพลิงเผาเขาทะเลาะเบาะแว้งกันเนื่อง ๆ ตำนานใดจะจริงเท็จแค่ไหนไม่เป็นที่กระจ่าง แต่ที่แน่ ๆ คือเขาที่ถูกเผาเกรียน ดินจะอุดมสมบูรณ์ขึ้น ผักหญ้าต้นฤดูใบไม้ผลิพากันงอกงามเป็นที่ยินดีของชาวไร่ชาวนาและหลังจากวัดทั้งสองแห่งตกลงสงบศึกกันได้ในปี 1760 ก็ร่วมมือกันทำพิธีเผาเขาเรื่อยมา

ปัจจุบันพิธีเผาเขายังคงรักษา

ธรรมเนียมดั้งเดิมด้วยการใช้ไฟจากคบเพลิงไฟของพระชินโตจากศาลคาสูงะไทไซ เพิ่มเติมพลเพื่อเอาใจผู้ชมราว 15 นาทีก่อนที่จะจุดไฟเผาเขาทั้งเขาราว 30-60 นาทีเต็มท่ามกลางเสียงปรบมือของนักท่องเที่ยวที่พากันมาชม ทั้งที่ตื่นเขาและตามคาเฟ่โรงแรมต่าง ๆ ในนารา

ผู้คนท้องถิ่นมักกล่าวขานกันว่า “ฤดูใบไม้ผลิของนาราจะไม่มาเยือนหากไม่มีการเผาเขา วาคาคุสะยามะ”

“ดาตะโอชิ” -- คบเพลิงไล่ยักษ์แดง เขียว และฟ้า ทุกวันที่ 14 กุมภาพันธ์ที่วัดฮาสะเดราเมืองซากุไร คณะสงฆ์นำโดยท่านเจ้าอาวาสจะยกขบวนพร้อมหีบสมบัติสำคัญขึ้นไปโบสถ์บนเนินเขาเตี้ยๆที่ประดิษฐานพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร เริ่มพิธีสวดมนต์ไล่ยักษ์ (ดาตะโอชิ) กัน

▲ พิธี Omizu-tori ณ วัด Todai-ji

เป็นประจำ ว่ากันว่า “ดาตะ” หมายถึงไม้เท้าของยมบาล (เอมมะไดโอ) เอาไว้คอยตีผู้คนที่ทำความชั่วร้ายหลังตายลงมาในนรกบ้าง บางตำนานก็ว่าเป็นของสำคัญของเทพเจ้าไว้รักษาผู้คนให้พ้นโรคภัยไข้เจ็บ (ดาโอชิ) บ้าง ตามตำนานของวัดที่เล่าขานกันมาบอกว่าท่านโทะกุโตะที่ป่วยจนเกือบตายได้ฟื้นขึ้นหลังรับคำสั่งจากยมบาลให้สร้างวัดและทำหน้าที่รักษาผู้ที่เจ็บไข้ด้วย การปฏิบัติธรรม (ซุนิเอ) และใช้เครื่องราง (โกะโอฟูตะ) ประทับให้ผู้คนจากนั้นทุกปีจะมีการแจกเครื่องรางพร้อมขับไล่ยักษ์ด้วยพลังจากคบเพลิงเป็นประจำ

การไล่ยักษ์เริ่มจากพระสงฆ์ ในมือถือเครื่องรางวิ่งไล่ในโบสถ์ก่อนที่ยักษ์จะหนีออกไปนอกโบสถ์ พร้อมการขับไล่ด้วยคบเพลิงไทมัทสึ โดยเริ่มจากยักษ์สีฟ้า (อาโอไอนิ) ตามมาด้วยยักษ์เขียว (มิโดริโนะ ไอนิ) ปิดท้ายด้วยยักษ์แดง (อาคาไอนิ) กับคบเพลิงใหญ่ราว 120 กิโล ไล่ไล่อยู่ที่การยกคบเพลิงโชว์ไปมาและกระทบกันให้เกิดลูกเพลิงที่เชื่อกันว่ามีพลังขับเป่าคุ้มครองผู้คน ยามยักษ์และคบเพลิงเข้ามาใกล้ๆ จะร่อนผ้าจนต้องถอยหลังหนี

และเมื่อคบเพลิงวนไปที่อื่น ผู้คนก็จะขยับเข้ามาใกล้อีกครั้งจนจบ นับเป็นพิธีที่ตื่นเต้น ไร้ใจจนลืมความหนาวเย็นไปทันที

“โอะมิซุโทะริ” (ซุนิเอะ) - - พิธีตักน้ำศักดิ์สิทธิ์ (ปฏิบัติธรรม) วัดโทไดจิ “อากาศจะอุ่นขึ้นก็หลังจากเสร็จพิธีโอะมิซุโทะริวัดโทไดจิไปแล้ว” ดูเหมือนจะเป็นคำพูดที่ติดหูคนในภูมิภาคคันไซมาแต่โบราณกาลกว่า 1,272 ปีมาแล้ว ที่วัดโทไดจิจัดพิธีปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ 11 รูป ติดต่อกันจากวันที่ 1 กรกฎาคมวันที่ 14 มีนาคมที่วิหารนังทสึโดเป็นประจำ ทุกคืนจะมีการใช้คบเพลิงส่องทางให้พระสงฆ์ที่ลงมาพักในกุฏิด้านล่างกลับขึ้นไปบน

◀ ยักษ์พ่อแม่ลูกยกคบเพลิงน้ำหนัก 60 กิโลกรัมที่พิธี Dada-do no Oni-hashiri

โบสถ์และในคืนที่ 12 พระสงฆ์จะพากันลงจากโบสถ์มาตักน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่บ่อบาดาลด้านล่างขึ้นไปถวายพระโพธิสัตว์ในวิหาร ทุกคืนลูกศิษย์ลูกหาจะถือคบเพลิงวิ่งจากซ้ายไปขวาวนระเบียงวิหาร จนลูกไฟโปรยปรายลงมาด้านล่างเต็มไปหมด ลูกไฟจากคบเพลิงไทมัทสึและเศษไม้คบเพลิงที่เหลือเชื่อกันว่าเป็นเสมือนเครื่องรางศักดิ์สิทธิ์ช่วยขับไล่สิ่งไม่ดีงามได้ ผู้คนจึงพากันไปคอยชมที่ลานใต้วิหารรับลูกไฟและแย่งเศษไม้คบเพลิงหลังเสร็จพิธีกันเป็นประจำ

“ไอนิโอยชิกิ” พิธีขับไล่ยักษ์วัดยาคุซิจิ ท้ายสุด ๆ คือพิธีไอนิโอยชิกิ ในค่ำวันสุดท้ายของเดือนมีนาคม หลังจากพระสงฆ์ 10 รูป เสร็จพิธีปฏิบัติธรรม (ซุนิเอะ) ก็จะเริ่มพิธีไล่ยักษ์ 5 ตัวที่ถือคบเพลิงอาละวาดฟาดฟันเวทีบ้างเสารอบ ๆ บ้างอย่างเมามัน จนกระทั่งเทพปิชะมงเทงปรากฏกายปราบปรามให้สงบ

“ไอนิ” หรือยักษ์นั้นเปรียบเสมือนกับกิเลสในใจคนที่ต้องลดละในขณะที่แสงเพลิงหรือ “โอะโนะ” จากคบเพลิงไทมัทสึนั้นนอกจากจะใช้ส่องทางยามมืดมิดแล้ว ยังมีพลังขับไล่สิ่งไม่ดีงาม รวมทั้งการดับกิเลสในใจคนอีกด้วย การจะเริ่มรับฤดูใบไม้ผลิหรือปีใหม่ ต้องเริ่มจากการชำระล้างกิเลสและจิตใจตนเองให้สะอาดก่อน

